

Amerikai história

Fekete-Szabó Anikó

A drámajáték Tony Kaye Amerikai história X című filmjének alapötletére épül –, alapfeltétel: a gyerekek nem ismerik a filmet.¹

A csoport jellemzői:

- A foglalkozásvázlat 14-15 éves középiskolásoknak készült.
- Ajánlott csoportlétszám: 15-20 fő.
- A szükséges drámás előképzettség alapfokú: szabályjátékok, helyzetgyakorlatok, szituációs játékok.

Körülmények:

- Térigény: egyszerű osztályterem néhány székkal tökéletesen megfelelő.
- Időtartam: kb. 3 x 45 perc.

Téma: Egy fiatal fiú személyes tragédiája során rádöbben, hogy a gyűlölet tönkretelheti a saját és környezete életét.

Nevelési cél: A gyűlölet elutasítása, a kisebbségekkel szemben tanúsított tolerancia, empátia, milyen kiszolgáltatott érzés lehet kisebbségben élni, megbocsátás értéke, helyes döntéshozatal.

Tanulási terület:

- Etnikai kisebbségek elfogadása, az idegengyűlölet elutasítása.
- (Néhány információ az Amerikai Egyesült Államokról.)

Fókusz: Visszafordítható-e egy (a családi egyensúly megbomlása miatt) szélsőségekbe sodródó fiatal?

Eszközök: Írólap, feladatkártyák, képek, fotók, magnó, a csoportos felkészülések közben zene (pl. Mark Knopfler szólóalbumának zenei anyaga).

Történetváz: A drámaóra főszereplője, Derek (19), a Georgia-beli (USA) Cordele kisvárosában (20-30 ezer lakos) él középosztálybeli családjával, átlagos szeretetkapcsolatban, a 90-es évek elején. Derek a helyi high-school kiváló tanulója. Édesanyja háztartásbeli. Az édesapja tűzoltó, aki 1991-ben egy négyes lakta negyedben munkavégzés közben baleset áldozata lett. Derek öccse, Daniel (16), szintén az előbb említett iskolában végzi tanulmányait, ugyancsak kiváló eredménnyel. Daniel bátyját példaképének tekinti. Derek kishúga, Susanne (5). Az édesapa halála után az édesanya alkalmi munkából próbálja fenntartani a családot, annak élet-színvonalát. Derek „szkinhed” fiatalok társaságába keveredik. A kapcsolat egyre szorosabbá válik, szabadidejének nagy részét velük tölti. Az anya ellenzi ezt, ezért gyakran összeütközésbe nagyobbik fiával. Az anyát súlyos betegség támadja meg (tüdőrák), munkaképtelenné válik. Dereknek döntenie kell, hogyan tovább...

1. Egyeztetés: A távolított helyszín miatt az óra elején érdemes tisztázni, milyen információik vannak a résztvevőknek az USA-ról az életmód és az iskolarendszer tekintetében. A lényeg, hogy egy viszonylag reális USA-kép legyen a fejükben. Ha a csoport tudása e téren hiányos, akkor a tanárnak kell helyretenni a dolgokat. Az ismeretek túlzott részletezése a téma szempontjából felesleges, jó esetben néhány percet igényel az előkészítő szakasz.

Kontextusépítő tanári narráció: A drámaóra főszereplője, Derek (19), a Georgia-beli (USA) Cordele kisvárosában (20-30 ezer lakos) él középosztálybeli családjával átlagos szeretetkapcsolatban a 90-es évek elején. Derek a helyi high-school kiváló tanulója. Édesanyja háztartásbeli. Az édesapja tűzoltó. Derek öccse, Daniel (16), szintén az előbb említett iskolában végzi tanul-

¹ A drámaóra megjelent: Kaposi L. (szerk.): *Dramatikus módszerek a bűnmegelőzés szolgálatában*, Országos Bűnmegelőzési Központ, Magyar Drámapedagógiai Társaság, Budapest, 2004

mányait ugyancsak kiváló eredménnyel. Daniel bátyját példaképének tekinti. Kishúga, Susanne (5). Derek az iskolában a történelemtanárát – aki egyben az iskola igazgatója is (mellesleg néger) – példaképének tekinti szakmai munkája, valamint a gyerekek irányában mutatott embersége miatt. Az iskolapszichológus rendszeresen foglalkozik a tanulókkal, főleg a végzős diákokkal, hiszen a továbbtanulás lehetősége előtt állnak. A pszichológus az egyéni beszélgetések mellett a hagyományos teszt módszert is alkalmazza. Ezekből a – Derek által kitöltött – tesztek közül nézhetünk át egyet.

A fentiekben szereplő információk az olvasó számára részben már ismerősek a fenti történetvázból, amit viszont a fiatalok nem ismernek, nekik itt minden új...

2. Három kisebb csoportot alkotunk. A kitöltött tesztet (ld. melléklet) a tanár kiosztja a gyerekeknek. Az **írásos anyag** segítségével minél több információt kell összeszedniük a kiscsoportoknak Derekről. Ezt követően rövid egész csoportos munka során – a **szerep a falon** konvenció segítségével – az összegyűjtött tulajdonságokat megbeszéljük és rögzítjük.

3. Az így megformált figura szerepeltetésével **három kiscsoport készítsen** egy-egy **jelenetet** Derek eddigi életével kapcsolatosan. A jelenetek tartalmára vonatkozó instrukciót a kiscsoportok feladatkártján kapják meg:

- Családi vacsora – Derek a történelem vizsgája előtt áll.
- A kosárcsapat megbeszélést tart egy fontos, a csapat életében sorsdöntő meccs előtt (továbbjutás esélye).
- Az iskolai diákszervezet megbeszélése egy új iskolaújság szerkesztői posztjának betöltéséről és az újság tartalmáról.

Mindhárom csoport állóképből indított mikrojelenetet mutat be.

Egyeztetés: Kiderült-e, hogy milyen lehet Derek élete a családban és a többi közösségben? Hogyan érezheti magát? Hogyan oldhatja meg problémáit?

Narráció: A család életét gyökeresen megváltoztatja egy tragikus esemény. Az apa egy néger lakta negyedben folytatott munkavégzés közben baleset áldozata lesz. Közvetlenül a baleset után egy kereskedelmi televízió társaság munkatársa képanyagot készít a történeletről a híradó számára. Derek Daniellel a baleset helyszínére rohan és a kamerák előtt magából teljesen kikelve mondja el kétségbeesett gondolatait.

4. A következőkben **A tanár veszi fel Derek szerepét.** A „felvételen” csupán Derek gondolatait hallhatjuk (monologizált formában).

„Cseppet sem vagyok meglepve a történelem miatt. Ez az ország a bűnözők országa lett. Az összes rendes amerikai, mint az apám is, áldozata lesz az ország parazitáinak. Feketék, kreolok, sárgák... Ebben a rohadt országban minden gond miattuk van. Ezek a férgek magasról tojnak az országra. Azért jönnek, hogy kihasználjanak bennünket. Köpök a kormánypolitikára, köpök a feketékre és minden betolakodóra!”

Egyeztetés: A tanár megkéri a gyerekeket, értelmezzék Derek megnyilatkozását, megnyilvánulását (a nem-verbális közlés és a verbalitás viszonya). Mit gondolhat vajon Daniel, a fiatalabbik fiú, az elhangzottakról? Mi lehet a reakciója? (Ha időnk engedi, készíthetünk sematikus maszkokat Derek pillanatnyi érzéseiről!)

Narráció: Derek előző megnyilvánulásával felhívja magára a figyelmet. A már említett kereskedelmi televízió társaság munkatársa interjút készít Derek édesanyjával és történelemtanárával, azaz az iskola igazgatójával.

5. A tanár megkéri a játszókat, hogy alkossanak három csoportot: az egyik csoportban az **interjú** készítő riporterek, a másodikban az édesanyák, a harmadikban a történelem tanárok gyülekeznek. *A játék első fázisában* a riporterek egyik fele az anyával, a másik fele a tanárral készíti in-

terjút páros játékban (rövid megbeszélés). A *játék második fázisában* az összes riporter, az összes anya és tanár külön csoportokban megbeszéli a páros munka eredményeit. A riporterok összegyűjtik a csoportdöntés által kiválasztott főbb kérdéseket, az anyák illetve a tanárok pedig a főbb válaszokat. Az összegzés alapján címet adnak az interjúknak egy lényeges mondat kiemelésével. Az egész csoport elé produkció szinten már csak ezek kerülnek. Ez a játékforma időigényes, de azért lehet hasznos ezen a ponton, mert a főszereplő állásfoglalását, szándékait, indítékait más-más perspektívából vizsgálhatjuk meg.

A **szerep a falon** konvenció segítségével összegyűjtött tulajdonságokat egybevetjük illetve kiegészíthetjük a hallottak alapján.

6. Derek az édesapja halála után **naplóírásba** kezd. A tragédia után néhány hónappal a következőket jegyzi fel (*a tanár szerepbe lép*):

„Ezek az új haverjaim, ezek aztán tuti jó arcok! Ők tudják, mi itt a baj! Ahogyan azt már az apám is megmondta... Szóval mostanában együtt lógok velük, állati számokat hallgatunk... és készülünk... Jól bemosunk majd ezeknek a...”

A tanár megkéri a gyerekeket, értelmezzék a hallottakat! Mi történhetett Derek életében? Kik lehetnek az új haverjai?

7. Egész csoportos gyűjtőmunka: A tanár arra kéri a csoport tagjait, hogy állítsák össze azoknak a tárgyaknak, képeknek, fotóknak, szimbólumoknak a listáját (esetleg rajzolják is le azok egyikét-másikát), amelyek Derek (Daniellel közös szobában él!) szobájában találhatóak, s a fiút a „szkinhed” mozgalommal hozhatják kapcsolatba! *Milyen hatással lehet ezek a testvéreire? Az elgondolásokat csoportos megbeszélés keretében egyeztetjük.*

A gyerekek az agresszió eszközeivel foglalkoznak, de nem megjelenítési szinten.

Ezután a tanár arra kéri a gyerekeket, gyűjtsék össze egy „szkinhed” fiatal jellemző tulajdonságait, kiemelten azt, hogy miként hogyan juthatnak el idáig. Csoportos megbeszélés keretében egyeztessük azt Derek a csoport által már összegyűjtött tulajdonságaival! Értelmezzük, milyen következtetéseket vonhatunk le az összevetésből!

Narráció: Az anya ellenzi a fiú lépéseit, ezért gyakori közöttük az összeütközés. Derek történelmtanára felkeresi otthonában az édesanyját, ugyanis a fiú egy néger iskolatársával összeverekeedett. A tettelegesség oka és kezdeményezője ismeretlen. Az anya és a tanár beszélgetnek a volt család életéről. A tanár távozása után Derek és Daniel hazaér. A „család” együtt vacsorázik.

8. A tanár arra kéri a gyerekeket, hogy **kiscsoportos munka** formájában három csoport készítsen elő egy-egy jelenetet a családi vacsoráról!

9. Új nézőpontok megteremtése érdekében **stílusváltást** alkalmazzunk! A megadott stílusok: 1.) mutassák be a jelenetet birkózóverseny formájában (némajátékban), lassított felvételen – a mozdulatokat csak imitálják az esetleges agresszív „cselekedetek” kizárása miatt, 2.) a jelenet bemutatása széles gesztusok alkalmazásával – a testnyelv erőteljes használatával, 3.) cirkuszi előadás formájában.

A tanár dönti el, hogy a csoportok (a jelenetektől függően) melyik stílusváltási feladatot kapják.

Narráció: Derek már hónapok óta a banda tagja. A „szkinhedek” a kisváros legnagyobb supermarketjének megtámadását tervezik. A kitervelt támadás oka: a régi tulajdonos tönkrement, a boltot egy bevándorló kínai fiatalember vásárolja meg. Az atrocitásnak számos sérültje lehet. Az anya tudomást szerez a tervről, Derek zsebében egy cetlit talál, melyből néhány információfoszlány alapján következtet a fiú tervére.

10. A tanár arra kéri a gyerekeket, hogy alkossanak két csoportot. Az egyik csoport készítsen **újságcikk** részletet az esetlegesen megtörtént támadásról! A második csoport írjon egy **el nem**

küldött levelet vagy **naplóbejegyzést** az anya szerepében: milyen gondolatok járnak a fejében, miután megtalálja a fiú zsebében a cetlit?

Narráció: Derek a családban él, de kerüli a találkozást az anyával és testvérével. Szinte csak aludni jár haza. Daniellel már napok óta nem beszélt. Egyik nap azonban nem megy iskolába, s nem megy haza éjszaka sem. Az egyik önállóan élő „szkinhed” haverjánál marad. Másnap Daniel kinyomozza, hol van a testvére és telefonon üzenetet hagy.

11. Az üzenetrögzítőn a következő **felvételt** halljuk a tanár előadásában:

„Helló, bratyó! Képzeld, a haverjaid megígérték, hogy fizetnek egy kis zsozsót, ha én is ott leszek a balhén! Sőt, a sárgáktól még egy kis anyagot is beszereznek – na, persze bagóért, s kipróbálhatom végre! Na mit szólsz? Baró, nem? Hogy ezek mekkora jó arcok! Ja! Anya marha ideges volt, egész éjszaka várt! Na cső, majd találkozunk!”

Derek az üzenet meghallgatása után elalszik. Az álmában különös, filmszerű képeket lát.

Kis csoportos munkaformák: A tanár megkéri a játzókat, hogy – a távolítás miatt – cselekedjenek úgy, mintha egy dokumentumfilm készítői lennének, a következő munkájukat ennek szellemében végezzék! Három csoportot alkotunk.

- Az első csoport rendezzen egy filmbejátszást a „szkinhedek” összejöveteleinek főbb momentumairól **mímes játék** formájában, a tempó ritmikus változtatásával (lassú-gyors váltakozása)!
- A második csoport alkosson meg egyetlen képet a filmből – **tablót** –, amelynek tartalma: a vásárlók és a kereskedők megpillantják a támadásra készülő „szkinhedeket” (a résztvevők játsszák a kereskedők illetve vásárlók)!
- A harmadik csoport tervezze meg és hangosítsa ki, mi járhat Derek fejében az álmában (monológ formában, de akár több hangra bontva adják elő)!

A feladatokat a kis csoportok feladatkártján kapják meg.

Ha nem világos a játzók számára az előzőekben látottak összehatása, akkor használjuk a következő játékformát:

12. Montázs/képalírás: A játzók ismételjék meg az előzőekben összeállított produkciókat a következőképpen:

- az első csoport ismétlje meg az előzőekben bemutatott játékukat,
- a harmadik csoport ezzel párhuzamosan adja elő Derek gondolatait,
- a második csoport tekintse meg a többiek munkáját és keressen frappáns címet, kifejező mondatokat ezekhez!

Narráció: A banda nevet választ magának. A már intézményesített csoport Dereket akarja vezérévé választani. A vezérség mellett anyagi előnyöket is ígérnek a fiúnak, a támogató személye ismeretlen. Kitzük a tervezett támadás időpontját és megfogalmazzák a csoport programpontjait. Cél: a városban élő idegenek megfélemlítése és elűzése. Dereknek döntenie kell...

13. Bonyolult, nehéz döntési szituációval szembesülő szereplő helyzetének vizsgálatára a **belső hang** konvenciót használjuk. A játék ezen pontján talán egy vállalkozó gyerek felveheti Derek szerepét. Kijelöljük a játékos térbeli helyét. A többiek úgy jelennek meg és beszélnek, mintha a szereplő pillanatnyi, konfliktusban álló gondolatai lennének. A főszereplőnek a középpontból indulva a gondolatok hallatán kell elmozdulnia a térben a meghatározott szabályok alapján (azaz a felkínált vezér szerep elfogadása illetve elutasítása irányában). A tanár megkéri a többi diákot, hogy az előbb említett érvek és ellenérvek felsorakoztatásával segítsék a játékos döntési folyamatát. A játék várhatóan nem hoz végső döntést. A tanár további játékot ajánl fel:

A játzók körben ülnek, középen három (vázlatos, az alapvető lelkiállapotra utaló) **maszk**. Amikor valaki késznek érzi magát a megszólalásra, válasszon közülük egyet, tegye az arca elé, és

Derek személyében mondjon olyan gondolatot, gondolatsort, amely összhangban van a választott maszkkal kifejezett lelkiállapottal!

14. Ha nincs egyértelmű döntés, választható még a **mélyítés** konvenció.

Narráció: Derek megtudja, hogy édesanyja halálos beteg. Dereknek kell betöltenie a családfenntartó, szülő és ápoló feladatot.

Párokban dolgozunk. Az anyákat illetve a fiúkat játszó csoport egy tagja „összegezi” az összegyűjtött gondolatokat immáron szerepen kívül.

Egyéb megjegyzések:

- A munka megkezdése előtti instrukció fontos része: a párok úgy helyezkedjenek el a térben, hogy ne zavarják egymást. (Közös értékelés esetében kör alakban célszerű helyet foglalni.)
- A fő munkaforma a kiscsoportos tevékenység. Az instrukció megadása után rövid (2-3 perces) időt célszerű adni a felkészülésre, azután következik az ismét csak rövid bemutatás, majd – elsősorban – a szerepen kívüli értékelés.
- Néhány játékforma gyakorlása a drámaóra előtt megtörténhet (pl. montázs, mimes játék, stílusváltás, belső hang).
- A téma igen nehezen megközelíthető, hiszen a gyerekek nem játszhatják a „szkinhed” szerepet, ezzel éppen az ellenkező hatást érhetnénk el. Ebből az okból kifolyólag állandóan távolítani kell, a bevonódást csak igazán óvatosan lehet megvalósítani.

Melléklet

Önismereti teszt

Fejezd be a mondatokat! – a kiegészítések dőlt betűvel szerepelnek

- Nagyon büszke vagyok, *mert emeltszintű osztályban tanulhatok.*
- Fontosnak érzem magam, *mert úgy érzem, sokan szeretnek.*
- A szüleim legjobb tulajdonságomnak azt tartják, *hogy megpróbálom követni a tanácsaikat – főleg az apáméit.*
- A barátaimnak az tetszik bennem, *hogy meggyőzően beszélek és jól összetartom a csoportot.*
- A legjobb sportteljesítményem: *kosárlabdában első helyezés.*
- A tanulásban *az irodalom és a történelem tantárgyból* vagyok a legsikeresebb. *A tanárom jó arc. Apám szerint egy hibája azért van: néger. Igaza lehet? Nem tudom...*
- Ha egyetlen tulajdonságomhoz ragaszkodnék csak, *az az elveimhez való hűség és elkötelezettség lenne.*
- Ha hirdethetném magam, mint például egy autót, *a legjobb vonásomnak a teherbírásomat említeném.*
- Kiábrándult voltam, amikor *az apám nem dicsért meg, amikor emeltszintű osztályba kerültem.*
- Jelentéktelennek éreztem magam, *amikor az apám szinte megtiltotta a néger irodalom és történelem tanulmányozását! Olyan fontos lenne a bőrszín?*
- Szüleim azt mondják, hogy változtatnom kell, *nem hihetek el mindent, amit az iskolában hallok, nem mindenki akar jól nekem.*
- A barátaim azt állítják, hogy *fejlődhetnék még abban, hogy mások gondolatait is jobban tiszteletben tartsam.*
- Ha indulnék a választásokon, az ellenfeleim a legnagyobb hibámul azt rónák fel, *hogy nem vagyok elég diplomatikus és kompromisszumképes.*
- A leglényegesebb dolog, amelyben változtatni szeretnék: *szeretnék ismert lenni, szeretném, ha odafigyelnének rám.*

